

Roerstok (Willebroeks Brouwerijmuseum)

't Vaartland

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND

1977 - 5e Jaargang - Nr 3

Verantwoordelijke uitgever : Karel De Decker, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek

Drukkerij G. Binst, Brusselsesteenweg 47-49, 2940 Zemst

RAAD VAN BEHEER :

Voorzitter :	Diane MUYSSOMS-DE BOECK, Groene laan 29 E, 2660 Willebroek
1e Ondervoorzitter :	Prof. Herman MERTENS, de Mérodestraat 18, 2800 Mechelen
2e Ondervoorzitter :	Frans EMMERECHE, Hoge Heide 14, 2660 Willebroek
Sekretaris :	Louis SCHURMANS, Stationsstraat 3, 2660 Willebroek
Penningmeester :	Theo HUYS, Venusstraat 22, 2662 Blaasveld
Onthaal :	Clem DISTELMANS-BREMS, Rollierstraat 15, 2660 Willebroek
Redaktiesekretaris :	Karel DE DECKER, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek
Leden :	François COOREMAN, Oostdijk 43, 2668 Tisselt
	Stephan DE COCK, Nieuwe Beggaardenstraat 44, 2800 Mechelen
	Tony DE HERDT, Dendermondse steenweg 3, 2660 Willebroek
	Marcel JANSSENS, Dendermondse steenweg 111 C2, 2660 Willebroek
	Flor JORDAENS, Kerkstraat 62, 2658 Ruisbroek
	Lucienne MERTENS-CUVELIER, Tisselse steenweg 82, 2660 Willebroek
	Flor SEGERS, Eikerlandstraat 20, 2658 Ruisbroek
	Hendrik VAN DE VEN, Westvaartdijk 21, 2920 Kapelle-op-den-Bos
Ere-bestuursleden :	Jan DE WIT, Tisseltbaan 13, 2801 Heffen
	Tine RABHOOPY, Dendermondse steenweg 3, 2660 Willebroek

BERICHT VAN HET SEKRETARIAAT

Aangezien van de voorbije jaargangen van ons tijdschrift 't Vaartland, enkel de vierde jaargang (1976) voorradig is, geven wij hierbij de nummers, die nog los kunnen bekomen worden, na storting van het verschuldigde bedrag op postrekening 000-0927575-61 van de Heemkundige Kring van het Vaartland te Willebroek :

1973	Nr 1	Vaartnummer	50 fr.
1973	Nr 4	Boerenkrijgnummer	50 fr.
1975	Nr 1	Schansnummer	50 fr.
1975	Nr 3	Grävernummer	50 fr.
1976	Nr 1	Lentenummer	50 fr.
1976	Nr 2	Molenummer	50 fr.
1976	Nr 3	Blaasveldnummer	100 fr.
1976	Nr 4	Herfstnummer	50 fr.

Jaargang 1976 (4 nummers) kan echter ook globaal bekomen worden aan 175 fr. voor de vier nummers.

't VAARTLAND

heeft «ruilverkeer» met :

- **Natuurpark Het Broek**, Tisseltse steenweg 56, 2660 Willebroek
- **Gemeentekrediet van België**, Panchecolaan 44, 1000 Brussel
- **Heemkring 't Kaaskot**, Dorstveld 16, 2820 Bonhelden
- **Société d'Archeologie de Binche**, av. Wanderrepen 94, 7130 Binche
- **Archeologische Kring van Mechelen**, Varkensstraat 5, 2800 Mechelen
- **De Krijter**, Ad. Mortelmansstraat 40, 2220 Wommelgem
- **Erf en Heem**, Kerkhoflei 140, Pasbrug, 2580 Sint-Katelijne-Waver
- **Jan Vleminck**, Molendreef 25, 2120 Wijnegem.
- **Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en omgeving**, L. De Brouchèrelaan 35, 1080 Brussel.
- **Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant**, Koningin Astridlaan 56/A/5, bus 15, 2800 Mechelen

'T VAARTLAND

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van het Vaartland, vzw.

Jaarabonnement 1977 : 175 fr. Over te schrijven op prk 000-0927575-61 van de Heemkundige Kring van het Vaartland te Willebroek.

Alle korrespondentie omtrent het blad is te richten aan Karel DE DECKER, Redaktiesekretaris, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek, Tel. (031) 86 77 07.

Prijs van dit nummer : 60 fr.

graag
onze medewerking
aan initiatieven
die
DE MENS
vormen
geestelijk verrijken
ontspannen
gezond vermaken

**konstruktie
j. lambrechts
ruisbroek**

LOUIS DE SMEDT

V A S T T A P I J T

A. VAN LANDEGHEMSTRAAT 93 - 105
WILLEBROEK

TEL. (031) 86 66 08
86 76 29

- ONDANKS INFLATIETIJD
GOEDKOPE TIJD
BIJ LOUIS TAPIJT !

Pasteitjes en vlaaien vindt U overal,
maar wil U eens iets fijn,
dan moet het van het modernste bakkertje zijn.

Als U er éénmaal hebt van genoten,
zult U beslist nergens meer kopen.

Proef en vergelijk de moderne kwaliteit
en U zegt onvermijdelijk :

Oh, hoe heerlijk fijn,
dat kan niet anders dan van Freddie zijn !

BROOD- en BANKETBAKKERIJ

F. MOEREMANS-MOONS

DORPSTRAAT 47 - BLAASVELD

Tel. (031) 86 73 18

Aan huis bestelling

**EIGENAAR WORDEN ?
DAT GAAT MET HET
WOONPLAN**

van de

**Generale
Bankmaatschappij**

VAN LANDEGHEMSTRAAT 66

WILLEBROEK

OFFICIEEL VERDELER

VOLKSWAGEN - AUDI

Steeds de volledige gamma in voorraad

Garage Vissers p v b a

BTW 400.788.657

TOONZAAL GEOPEND TOT 20 UUR

KONINGIN ASTRIDLAAN 7-9

2659 BREENDONK

☎ (03) 86 86 10

86 64 70

De septemberactiviteiten van de Heemkundige Kring van het Vaartland

Op **vrijdag 9 september 1977** te 19 uur, wordt er in het Brouwerijmuseum, Stationsstraat 3 te Willebroek, een voordracht over

Bloemen en Planten

gehouden, tijdens dewelke Meester Jan De wit, ons alles zal komen vertellen over de bloemen en planten in de woonkamer en in de tuin, alsmede over de manier om zelf sierplanten te kweken.

Speciaal de dames worden op deze avond uitgenodigd, omdat zij het meestal zijn, die zowel voor de bloemen als voor de planten moeten zorgen. Wat evenwel niet wil zeggen, dat wij geen heren verwachten !

●
Op **vrijdag 16 september** te 20 uur, komen Frans Smets en zijn vrienden uit Nieuwenrode, de amateurfilm

Per fiets naar Rome

in het Brouwerijmuseum, Stationsstraat 3 te Willebroek vertonen.

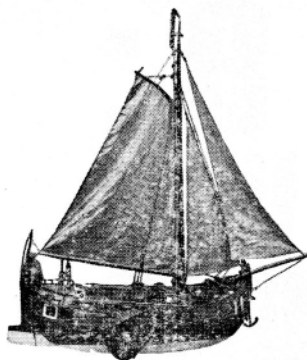
Het is het levendig relaas van acht stoere bonken, die in drie weken tijds, de 3.200 km van Nieuwenrode naar Rome en van Rome naar Nieuwenrode hebben afgelegd.

Verschillende deelnemers aan deze huzarenrit zullen, tijdens het afdraaien van deze film, door Karel De Decker op de rooster worden gelegd, zodat wij hier wel over een vertoning in co-productie kunnen spreken.

●
Wij verwachten u allen op een van beide, maar liefst toch op beide heemkundige «Septemberactiviteiten».

De inkom is vrij.

Het Bestuur.

13 IN EEN DOZIJN

De Heemkundige Kring van het Vaartland heeft zich ergens, in de statuten, die in de bijlage van het Belgisch Staatsblad van 7 juni 1973 werden afgedrukt, tot doel gesteld «...de heemkundige studies en activiteiten in Willebroek en verre omstreken te bevorderen». Dit wil zeggen, dat wij een lijn en een (misschien voorlopige ?) grens moeten trekken, met ergens de wetenschap dat wij ons lezerspubliek moeten verzorgen. Op een aanvaardbare, wetenschappelijke en heemkundige manier.

't VAARTLAND moet een tijdschrift zijn en een tijdschrift blijven, dat handelt over Willebroek, zijn streek en zijn mensen. Over de streek, die momenteel de volgende (vroegere) gemeenten telt : BLAASVELD, BREENDONK, HEFFEN, HEINDONK, HOMBEEK, HUMBEEK, KAPPELLE-OP-DEN-BOS, LEEST, NIEUWENRODE, RAMSDONK, RUISBROEK, TISSELT en WILLEBROEK.

Dit betekent dertien dorpskernen in één dozijn en in één Vaartland. Deze dertien «dorpen» deskundig, sekuur en akuraat verzorgen, in divers gestoffeerde artikelen, is van in den beginne DE MOEILIJKE OPDRACHT geweest, ook al weten wij, dat er bij velen onder ons altijd de tendens is geweest, om liefst van al thema-nummers op de Vaartlandse markt te krijgen. Wij deden dat in het verleden. Wij brachten een Vaartnummer, een Boerenkrijgnummer, een Heffennummer, een KnileWillebroeknummer, een Grävernummer en een Blaasveldnummer, om het Molennummer, het Schansennummer en het Ruisbroeknummer niet te vergeten.

Wij gaan dat ook in de toekomst doen.

Wij gaan in volgend nummer, onder het thema «RUBENS ACHTERNA», de lokale **plastische kunstenaars** die leven, woonden of werkten in één van de dertien gemeenten die wij hierboven hebben aangehaald, op het schavotje plaatsen. Wij hebben echter als criterium gesteld, dat deze kunstenaars (kunstschilders, beeldhouwers en grafiekbeoefenaars) minstens éénmaal, ofwel individueel, ofwel in groepsverband, met hun werk in de openbaarheid traden...

Er werden vragenlijsten opgesteld, die ons in de gelegenheid moeten stellen om elke nu levende grafische kunstenaar uit dit Vaartland, op de piedestal te zetten die hij (of zij) verdient.

Mogen wij echter, speciaal voor dit RUBENS-ACHTERNA-nummer, op uw medewerking rekenen ? Wij zouden het jammer vinden één kunstenaar te vergeten. Een seintje in dit verband (Vaartstraat 19, Willebroek - Tel. (031) 86 77 07), met mededeling van één kunstenaar, kan veel goedmaken. En ons helpen...

Karel DE DECKER
Redaktiesekretaris

1978: JAAR VAN HET DORP

Op een burgemeestersforum, dat op 22 maart j.l. in het Cultureel Centrum «Westrand» te Dilbeek plaatsvond, werd door Eerste Minister Tindemans aangekondigd dat 1978 het «Jaar van het Dorp» wordt. Het voornaamste doel hierbij is de mensen van het platteland er toe aan te zetten initiatieven te nemen bij de herwaardering, de promotie en de uitbouw van hun leefmilieu. Bijvoorbeeld : het herstel of behoud van een sfeervol dorpsbeeld, restauratie met functiebehoud van gebouwen, of op een ander vlak, de uitbouw van de socio-culturele infrastructuur, enz.

Men is tot de conclusie gekomen dat de jongste fusie-operatie in vele kleine gemeenten het leven in grote mate genivelleerd heeft en dat er vele dorpskommen er als leeggeschraapt bijstaan. En nochtans, aan de andere kant is er onder de onderscheidene «bevolkingsgroepen» nooit zoveel heilzame nostalgie of heimwee gewekt naar het vroegere idyllische leven en is er nooit zoveel belangstelling geweest naar oude postkaarten van dorpszichten en -leven. Het is inmiddels tevens verheugend vast te stellen dat er in het verleden, zowel hier in onze streek als in andere gewesten, nog nooit zoveel beweging geweest is van actiegroepen die zeer concreet bezig zijn met de milieuzorg. De jongste jaren begint een ruim deel van mensen ook weer waarden en levensvormen «herontdekken» die enigszins in de vergeethoek waren geraakt. Niemand zal ontkennen dat de meeste van onze mensen, vanuit hun volautomatische, veelal onpersoonlijke maatschappij, weer meer en meer terug op zoek gaan naar de natuur, naar het gewone «ongewone».

In 1978 zal er in het ganse Vlaamse land nog intenser gewerkt worden aan het herstel en behoud van sfeervolle dorpsgezichten ; het verenigingsleven zal ruimer aangemoedigd worden, kortom : er zal een grootse campagne op het getouw worden gezet voor de valorisatie van het platteland. Er zal volop ruimte gelaten worden

aan diverse plaatselijke acties, zoals dorpsfeesten, open boerderijen, wandelroutes, huizenverfraaiing, tentoonstellingen, heemkundige studies, opmaak van structuurplannen, acties voor behoud van natuur- en leefmilieu, landschapszorg, monumentenzorg, sportieve acties, braderies, belevaarten, ommegangen, jaarlijkse wijkfeesten, enz., enz.

Van overheidswege wordt er sterk op aangedrongen opdat er in elke gemeente een speciaal werkcmité zich zou willen gelasten met de onderscheidene activiteiten en waarop de klemtoon van de campagne zou komen te liggen, met daarnaast bijzondere werkgroepen op het niveau van een deelgemeente, wijk, gehucht of dorp. De zenuwknop, het hart en de ziel van de campagne is het Nationaal Secretariaat, dat gevestigd is te Brussel, Jozef-II-straat 30, 1040 Brussel (Tel. (02) 219 61 18). Het is duidelijk dat de initiatiefnemers, werkgroepen of werkcmité's kunnen rekenen op de hulp van dit secretariaat, en dit onder vorm van :

a) PROMOTIE : kleefzegels, zelfklevers, kleine affiches (60 x 95 cm.) en affiches waarop manifestaties kunnen aangekondigd worden, kalender, folders, enz.

De hele campagne wordt ook publicitair geleid.

b) INFORMATIE EN BEGELEIDING :

- een uitvoerige dokumentatiemap met motivatie, probleemstelling, actiemogelijkheden en technische inlichtingen.
- vanaf 1-5-1977 een diamontage.
- vanaf 1-12-1977 een 16 mm. kleurenfilm over de promotie van het dorp en de plattelandsvernieuwing.
- een periodiek berichtenblad met informatie over de campagne met actiemodellen en met voorbeelden van plaatselijke acties.
- brochures en richtlijnen voor culturele raden, toeristische valorisatie, monumentenzorg, plattelandsbeleid, ruilverkaveling en landinrichting.

Hopelijk blijven de gemeenten uit het Vaartland, met hun talrijke socio-culturele en sportieve verenigingen niet ten achter bij deze zogezegde «nationale» animatie- en sensibiliseringscampagne.

Een eerste manifestatie wordt in het verruimde en vernieuwde Kapelle-op-den-Bos op touw gezet in de loop van het vierde trimester van 1977. Het betreft een reuze-fotowedstrijd, waarover we later meer details zullen geven.

H. VAN DE VEN.

De Straatnamen

VOORSTEL BETREFFENDE HET VASTSTELLEN EN HET WIJZIGEN VAN DE NAAM VAN OPENBARE WEGEN EN PLEINEN IN DE NIEUWE GEMEENTE WILLEBROEK, DOOR DE WERKGROEP «STRAATNAMEN» VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND, VZW., AAN HET COLLEGE VAN BURGEMEESTER EN SCHEPENEN VAN WILLEBROEK GERICHT.

Verantwoording

Door de Heemkundige Kring van het Vaartland, vzw., werd besloten een «Commissie van advies voor plaatsnaamgeving», of beter gezegd, een **Werkgroep Straatnamen** samen te stellen, die tot taak heeft een werkdokument op te stellen, dat als advies naar het College van Burgemeester en Schepenen kon worden doorgesluist.

Het is inderdaad zo, dat volgens de beschikking van de Nederlandse Kultuurraad, enkel de gemeente bevoegd is, om straten en pleinen een naam te geven of die te wijzigen. Ze moet echter bij voorkeur putten uit gegevens van de plaatselijke geschiedenis, het kunst- en cultuurleven, de toponomie en de volkskunde. Komt daarbij dat de wetgever geen namen wil van nog levende personen.

Samenstelling Werkgroep

Voor Blaasveld :

Theo Huys, Venusstraat 22, Blaasveld
Jan Publie, Klaterstraat 7, Blaasveld

Voor Heindonk :

Prof. Herman Mertens, de Merodestraat 18,
Mechelen

Voor Tisselt :

François Cooreman, Oostdijk 43, Tisselt

Voor Willebroek :

Karel De Decker, Vaartstraat 19, Willebroek
(sekretaris van de Werkgroep).

Werking van de groep

De Werkgroep Straatnamen kwam in vergadering bijeen :

- te Mechelen, op zaterdag 9 april 1977 ;
- te Willebroek, op zaterdag 30 april, zaterdag 14 mei en zaterdag 21 mei 1977.

Een afvaardiging (Karel De Decker en Theo Huys) werd op vrijdag 20 mei, door Schepen Jef De Cock, op het gemeentehuis ontvangen.

Er werd vertrokken van een voorstel, dat door de sekretaris van de werkgroep, aan de vergadering werd voorgelegd, en dat gestoffeerd was met «technische» gegevens, die ons door gemeentesekretaris Henri Fromont en door bureelhoofd Edgard Geeroms werden overgemaakt.

Het op blz. 45 afgedrukte overzicht, «Gelijk-luidende straatnamen in de nieuwe gemeente Willebroek», duidt telkens het aantal huizen aan, omdat, behoudens ernstige redenen, **de oorspronkelijke naam bewaard dient te blijven in de straat met het grootste aantal bewoners.**

Het is in deze optiek dat de Werkgroep na-gaande voorstellen heeft uitgewerkt :

Willebroek en Tisselt :	Breendonkstraat Benaming mits hernummering behouden.
Willebroek en Ruisbroek :	Glooistraat Benaming mits hernummering behouden.
Willebroek en Ruisbroek :	Kreweg Benaming mits hernummering behouden.
Willebroek en Blaasveld :	Benaming «Steenweg op Mechelen» (Willebroek) en «Mechelse steenweg» (Blaasveld), mits hernummering in Mechelse steenweg veranderen.
De on-Nederlandse benamingen : Steenweg op Antwerpen Steenweg op Boom Steenweg op Dendermonde Steenweg op Heindonk Steenweg op Tisselt	veranderen in : Antwerpse steenweg Boomse steenweg Dendermondse steenweg Heindonkse steenweg Tisseltse steenweg

BLAASVELD

Huidige benaming :
G. Gezellestraat (12)

Voorstel :
De huidige Wouters Lefebvreplaats vormt samen met de Guido Gezellestraat één laan rond de kerk.
Voorgesteld wordt beide straten - mits hernummering - de naam **Wouters Lefebvreplaats** te geven.

Kardinaal Cardijnstraat (32)

Blasiusstraat
Naar de kapel van de H. Blasius, waarvan de naam Blaasveld zou zijn afgeleid. Deze kapel werd onder Florent Berthout, door de op-roerige Mechelse wevers in brand gestoken en vernield.
(Zie 't Vaartland, 1973, blz. 25. Artikel van Jos De Keersmaecker).

Kasteeldreef

Berthoutdreef
Naar Florent Berthout van het geslacht der Berthouts, dat destijds eigenaar van het Kasteel van Blaasveld was.
(Zie «Heraldiek der gemeenten van Klein Brabant» door J. Melkenbeeck, 1969).

Molendreef (1)

Meuldersdreef
Naar het aloude «meuldersgeslacht Van Breedam» dat er reeds in de 17e eeuw werd vermeld.
(Zie »Het meuldersgeslacht Van Breedam«, door Jos De Keersmaecker, 1976).

Bezelaarvelden

Paaldorpweg
Naar de ontdekking in 1870 aan de rand van het Broek, van resten van een voorhistorisch paaldorp.
(Zie 't Vaartland, 1976, Blaasveldnummer door Jos De Keersmaecker).

Schoolstraat (17)

Pipenpoyweg
Naar Rudolf Pipenpoy. Werd stichter van de eerste parochiekerk van Blaasveld, in 1323, waardoor Blaasveld tot een volkomen gemeenschap is uitgegroeid.
(Zie 't Vaartland, 1976, Blaasveldnummer door Jos De Keersmaecker).

Gelijklopende straatnamen in de nieuwe gemeente Willebroek

Tussen haakjes het aantal huizen.
Enkel de vetjes gedrukte straatnamen dienen gewijzigd te worden.

WILLEBROEK	TISSELT	BLAASVELD	HEINDONK	BREENDONK
Beekstraat (22)	Beekstraat (88)	—	—	—
—	A. De Taeyelaan (23)	A. De Taeyestraat (54)	—	—
Breendonkstraat	Breendonkstraat	—	—	Breendonkstraat
—	—	Dorpstraat (59)	Dorpstraat (3)	—
Geerhoek (4)	—	Geerhoek (14)	—	—
Glooistraat (6)	—	—	—	—
G. Gezellestraat (68)	G. Gezellestraat (10)	G. Gezellestraat (12)	—	—
—	Kard. Cardijnlaan (61)	Kard. Cardijnstraat (32)	—	—
Kasteelstraat (7)	—	Kasteeldreef	—	Kasteellaan (21)
—	—	Kasteelstraat (43)	—	—
Kerkstraat (40)	—	—	Kerkstraat (10)	—
—	—	—	Kerkweg (8)	—
Kloosterstraat (43)	—	—	Kloosterstraat (30)	—
Kreweg (2)	—	—	—	—
Lindenstraat (26)	—	—	—	Lindenlaan (12)
Steenweg op Mechelen	—	Mechelse steenweg	—	—
Molenstraat (126)	—	Molendreef (1)	Molenstraat (23)	—
Molenweg (25)	—	—	—	—
Oostdijk (96)	Oostdijk (13)	—	—	—
Schoolweg (2)	—	Schoolstraat (17)	—	—
Schoolstraat (37)	—	—	—	—
Stationsstraat (87)	Statiestraat (77)	—	—	—
Westdijk (65)	Westdijk (18)	—	—	—
Beukstraat (18)	—	—	—	Beukenlaan (8)
—	—	—	—	—

De Glooistraat (16) en de Kreweg (3) ressorteren onder de vroegere gemeente Ruisbroek.
Voor zelfde benamingen : zie onder Willebroek.

BREENDONK

Huidige benaming :
Lindenlaan (12)

Voorstel :
Termeirelaan

Termeire of Termeere, Meerhof, was de Heerlijkheid toebehorend aan Ridder Jan Collins.

Deze Heerlijkheid kwam later in bezit van de familie de Buisseret. Het Kasteel werd bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog, door de Belgische Genietroepen volledig vernield.
(Gemeente Archief Breendonk).

Beukenlaan (8)

Boonhoflaan

Oude kadasternaam.

De Boonhofweg was de verbinding tussen Brandstraat en Breendonkstraat.

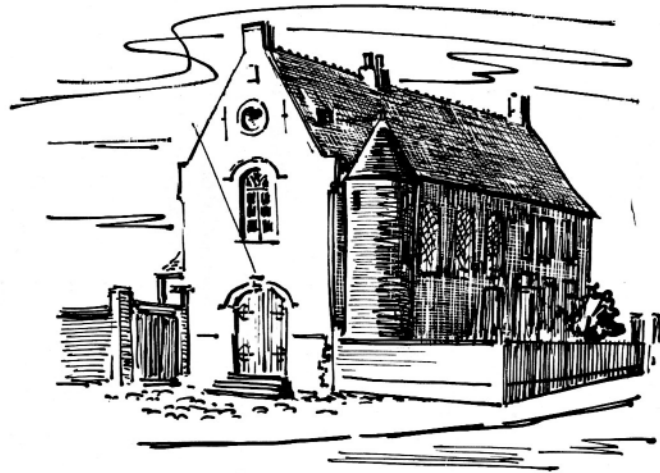
(Zie Atlas des Communications de la Commune de Willebroeck, 1844).

Kasteellaan (12)

De Buisseretlaan

De Buisseret was de eigenaar van het kasteel Termeire en jarenlang burgemeester van Breendonk.

HEINDONK

Het vroegere nonnenklooster van Heindonk.

Huidige benaming :
Steenweg op Willebroek

Voorstel :
Hazewinkelstraat
Oude kadasternaam.

Dorpstraat (3)

Van Schurenstraat

Heindonk was vroeger een afhankelijkheid van het Land van Rumst. Bij verboddeling van dit domein in de 17e eeuw werd het een afzonderlijke heerlijkheid ten voordele van Ridder Herman van Schuren van Haghoort. Hij werd in 1664 tot de waardigheid van baron van Schuren, van Haghoort en van het Heilige Rijk verheven en overleed in 1887.

(Zie «Heraldiek der gemeenten van Klein Brabant» door J. Melkenbeeck, 1969).

Kerkstraat (10)

Kievithoevestraat
Kievit Hoeve, oude kadasternaam.

Kerkweg (6)

Matveldweg

De Matveldsteeg was de weg die van Heindonk naar Klein Willebroek liep.

(Zie «Atlas des Communications Vicinales de la Commune de Heindonck, 1844).

Kloosterstraat (30)

Augustinessenweg

Bewaard de binding met de naam «klooster». De reguliere kannikessen van de St. Augustinusorde, verbleven er tijdens de 15e en de 16e eeuw.

Molenstraat (23)

Ketelhofstraat

Oude kadastranaam. Was de straatweg die van de Kleine Bergen naar de «Koeijsteert» liep.

(Zie «Atlas des Communications Vicinales de la Commune de Heindonck», 1844).

Nota :

Namen die eventueel later in aanmerking komen :

- Prinsenhof
- Krommesluis
- Koesteert
- Vrouwehoeve
- Vossekot

zijnde de namen van hoeven, die wij, op de Ferrariskaart van 1771 hebben hervonden.

TISSELT

Huidige benaming :

A. De Tayelaan (23)

Voorstel :

Vlasmarktlaan

Tisselt was vroeger een centrum van vlasteelt. Tot in 1880 was er een jaarmarkt in vlasartikelen. In 1862 was er nog wekelijks een vlasmarkt.

(Zie Koerier van 24-11-1976 : Markten en Jaarmarkten in het Vaartland en Klein-Brabant, door Karel De Decker).

Nota :

Er is eventueel, van deze straat uit, de mogelijkheid tot uitbreiding in een «Vlaswijk», met namen zoals

- Rekellaan
- Strijplaan
- Roterijlaan
- Zwingellaan

Guido Gezellelaan (23)

Baeckelmanslaan

Het Baeckelmansgeslacht leverde de gemeente Tisselt vier burgemeesters op. F.L. Baeckelmans was in 1840 burgemeester. Nadien kregen wij Petrus, Frans en Gustaaf. Deze laatste overleed in een Duits Concentratiekamp (1940-45).

(Zie Tisselt, Geschiedenis en Folklore, door Karel De Decker, 1958).

Oostdijk (23)

Brielen

Oude kadastranaam.

Statiestraat (77)

Pastoor Lamalstraat

Pastoor Lamal (1826-1927) verbleef van 1874 tot in 1902 te Tisselt, op de pastorij, gelegen in de Statiestraat.

(Zie 't Vaartland, 1975, blz. 13 tot 19 : Pastoor Lamal, door Prof. Herman Mertens)

Westdijk (18)

Kersdonk
Oude kadasternaam

**Straten zonder benaming
Kanaalzone**

Maria van Hongarijelaan
Landvoogdes der Nederlanden. Ondertekende op 30 mei 1550 de vergunning tot het graven van de Willebroekse vaart.

Locquenghienlaan
Naar Jean de Locquenghien, heer van Koekelberg. Deed op 16 juni 1550 de eerste schupsteek tot het graven van de Willebroekse vaart.

Peter de Grotelaan
Naar Peter de Grote, tsaar van Rusland, die in 1697 de streek bezocht en er de sluizenstelsels bestudeerde.

Lambertlaan
Naar ingenieur Lambert. Op zijn initiatief werd in 1868 de stoom voor het eerst toegepast bij het voortstuwten der boten, via een van sas tot sas gespannen ketting.
(Zie «Het Willebroekse Vaartland, streek met karakter» door Karel De Decker, 1963).

WILLEBROEK

Huidige benaming :
Beekstraat (22)

Voorstel :
Polderstraat
Oude kadasternaam. Werd vroeger, in 1844, in de «Atlas des Communications de la Commune de Willebroeck», als «Polderspleyn» vermeld.

Geerhoek (4)

Frans Dryversstraat
Naar E.H. Frans Dryvers (1858-1914). Speelde voorname rol in de Vlaamse beweging. Stichtte in 1881 het tijdschrift «De Student», waarin hij toen voor het eerst de gemeengoedgeworden gedachte «Alles voor Vlaanderen - Vlaanderen voor Kristus» (AVV-VVK) liet verschijnen. Schreef talloze dagbladartikels en tientallen boeken. Was van 1910 tot 1914 bestuurder van het Klooster der Dochters van Maria te Willebroek.
(Zie «Kent u ze nog... de Willebroekenaars» door Karel De Decker, 1977).

Kasteelstraat (7)

Alfred Oststraat
Naar kunstschilder Alfred Ost (1884-1945).
Leefde van 1892 tot 1902, dit is van zijn 8e tot zijn 18e levensjaar te Willebroek, in de Kasteelstraat 11.
(Zie 't Vaartland, jaargang 1977, nr 2).

Gezien en goedgekeurd in vergadering van zaterdag 21 mei 1977, door de leden van de werkgroep en door de Heemkundige Kring van het Vaartland, tijdens de bestuursvergadering van zaterdag 28 mei 1977.

Karel DE DECKER
Sekretaris Werkgroep
«Straatnamen»

Diane MUYSSOMS-DE BOECK
Voorzitter van de
Heemkundige Kring
van het Vaartland, v.z.w.

Rondom 'n Kunstglasraam

Wie 's avonds een wandeling maakt op de steenweg die naar Tisselt leidt en op de hoogte komt van het nieuwe tehuis voor bejaarden «Berkenhof», gelegen op de hoek van Westzaveland en de steenweg naar Tisselt, bemerkt aan de zijgevel een uniek mooi, cirkelvormig glasraam, met een diameter van 3 m., prachtig verlicht door de lichter van de hall.

Dit glasraam stelt de kroning van de Heilige Maagd Maria voor. De kunstenaar heeft Onze Lieve Vrouw afgebeeld in een rijkelijke blauwe mantel op wit-ivoren kleed. Rechts en links van haar zitten God de Vader en God de Zoon in rode mantel die samen de kroon boven haar hoofd houden. Het ganse tafereel is omringd door engelen, terwijl onderaan een jong engel-tje ons toelacht, met een band in de handen waarop «Sponsa Mea Veni» (1) staat vermeld.

Terecht zal men zich afvragen of dergelijk kunststraam niet eerder in een kerk of kapel zou thuishoren ?

Inderdaad is het kunststraam afkomstig van de Kapel van het «Hospice Louis De Naeyer» dat enkele tijd geleden werd gesloopt, samen met de kapel, met het oog op het bouwen van een nieuw, modern ziekenhuis.

«Gasthuis» en kapel werden afgebroken, maar het kunststraam werd ongeschonden overgebracht naar «Berkenhof», wat een lofwaardig initiatief was, omwille van de geschiedenis die nauw aan de kapel en het glasraam verbonden is.

De kapel, gewijd aan O.L.Vr. der Engelen, werd in opdracht van Mevrouw De Naeyer gebouwd ter nagedachtenis van haar enig kind, een zoon-tje genaamd Eduard (1867-1875), en op 8-jarige leeftijd overleden ingevolge hersenvliesontsteking.

Hier moeten wij dan even stilstaan, en eerbiedig bedenken welk oneindig groot verdriet deze hoogstaande en liefdadige dame in haar moederhart heeft geleden bij het verlies van dit enig kindje. Zij, die samen met haar echtgenoot, nooit heeft opgehouden voor de Willebroekenaars van toen, echte mecenenaten te zijn, en die op alle gebied hebben getracht het leven — vergeten wij niet welke wantoestanden er in de 19e eeuw nog bestonden op sociaal gebied — voor de arbeiders van de firma De Naeyer in de eerste plaats en voor de Willebroekenaars in het algemeen, te verbeteren zowel op sociaal als op cultureel vlak.

De kapel werd eerst ingewijd in 1921 door Z. Eminentie Kardinaal Mercier in hoogsteigen

persoon, daar de werken noodgedwongen onderbroken werden gedurende de oorlogsjaren. (2)

De kapel was een mooi gebouw, maar het kleinnood ervan was het glasraam. De kunstenaar wist op wonderbare wijze de personages in alle vroomheid uit te beelden, en bij de verheerlijking van O.L.Vr. der Engelen, het overleden kindje van Mevrouw De Naeyer te betrekken, want het lieve engelenkopje onderaan het glasraam is Eduard De Naeyer zelf.

Voor ons, Willebroekenaars van een eeuw later, blijft dank zij de trouwe vroomheid van een diepbedroefde moeder, die bij haar opdracht aan de kunstenaar haar leed heeft medegedeeld, een lief engelenkopje op een prachtig, enig-mooi kunstwerk, als verre en enige herinnering aan Eduard De Naeyer over...

L. CUVELIER-MERTENS

- (1) «Veni de Libano, Sponsa mea veni, coronaberis», wat betekent «Kom van op het Libanon (volgens pastoor Verbeeck, een hoogte als een droom, gelegen in Israël, waar alles in overvloed hererst), kom mijn bruid, ge zult gekroond worden».
- (2) Karel De Decker, **Kapel van het Willebroekse Gasthuis was het werk van Tisseltse metsers**, in Koerier van 7 augustus 1974.

Archivaria

OVERBEVOLKING

Uit een schrijven van mevrouw Fr. Pauwels-Leyssen, Bestuurster van de Meisjesgemeenteschool te Willebroek, op 27 september 1902 gericht aan de heren schepenen en leden van de gemeenteraad :

«Uwe groote bezorgdheid voor het volksonderwijs is waarlijk ongemeen. Juist omdat ik overtuigd ben, dat het welzijn van het werkmanskind U nauw aan het harte ligt, veroorloof ik mij U met de inrichting mijner school bekend te maken en aarzel niet te zeggen dat zij eenigszins afsteekt tegen de pracht van het schoolgebouw.

Inderdaad, de meisjesschool bestaat uit zes klassen, verdeeld als volgt :

Hoogste klas, geleid door de bestuurster	39 leerlingen
Tweede klas, geleid door Madame Emmers	66 »
Derde klas, geleid door Juffrouw Jullien	77 » (1)
Vierde klas, geleid door Madame Nauwelaers	92 »
Vijfde klas, geleid door Madame Cleymans	105 »
Zesde klas, geleid door Juff Van den Eynde	122 »

Totaal 501 leerlingen

Vergelijk ik de bevolking der meisjesschool met die der school van klein Willebroek, dan zou mijne school uit negen klassen moeten bestaan. Was zij ingericht als die van Mijnheer Emmers zouden er, rekenschap houdende van het betrekkelijk getal leerlingen, zeven klassen hoeven te wezen»...

(1) Reglementair maximum : 70 leerlingen per klas.

K.D.D. (G.A. Willebroek)

HET VAARTLAND IN 1877

Heeft het veel zin, om over het Vaartland van toen te schrijven ? Over dat jaar, tijdens dewelke «...de crisis, waaraan sedert lang de handel lijdt, met een hevigheid zonder voorgaande bleef aanhouden» ?

Wij denken van wel, omdat wij, juist in deze misschien te alledaags geworden dingen, de geschiedenis hervinden, zoals die zichzelf blijft schrijven en zichzelf blijft herhalen. Met ergens de nuchterheid van toen, die echter af en toe door een luchtige noot wordt afgewisseld...

In de Provinciale Raad van de Provincie Antwerpen zetelden, in 1877, als afgevaardigden van

het kieskanton Mechelen, Leopold De Meester, burgemeester van **Leest** en Joseph-Charles Erix, eigenaar uit **Willebroek**, terwijl we daarnaast, als vertegenwoordigers van het kieskanton Puurs, de namen hervinden van Emeri Luytgaerens, geneesheer te Puurs, Gaston de Buisseret, burgemeester van **Breendonk** en H. Van Berchem, geneesheer te **Willebroek**.

A. Luytgaerens uit Mechelen, die op 30 augustus 1852 te Brussel was afgestudeerd, werd veearts van het distrikt dat bestond uit de gemeenten **Blaasveld, Heffen, Heindonk, Hombeek, Leest, Mechelen en Willebroek**.

De stand der bevolking, zoals die op 31 december 1876 genoteerd werd, vertelt ons dat Blaasveld 1078, Breendonk 1828, Heindonk 581, Hombeek 1799, Leest 1410, Ruisbroek 1810, Tiselt 1830 en Willebroek 5125 inwoners telden.

De veldwachters, grafmakers en lantaarn-ontstekers...

Philippus Henricus Somers, veldwachter te **Willebroek**, «...welke zich bijzonder onderscheiden heeft in het bestatigen van misdaden en het ontdekken van gruweldaden, waaronder er verscheidene van ernstigen aard», kreeg bij besluit van 11 mei 1877, de zilveren medaille, die hem door de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad werd verleend.

Waarschijnlijk geleid door dit teveel aan mis en gruweldaden, had de Provincieraad op 6 april 1877 toegestemd om, op aanvraag van de gemeenteraad van **Willebroek**, «...tot de inrichting van een tweede plaats van veldwachter over te gaan».

Op 18 mei 1877 kreeg de gemeenteraad van **Blaasveld** de toelating om een grafmaker te benoemen en op 5 oktober van hetzelfde jaar werd de jaarwedde van de veldwachter er van 700 op 800 fr. gebracht.

Er werden beramingen van gemeenten goedgekeurd, waarbij buitengewone kredieten werden verleend. Zo bijvoorbeeld aan de gemeente **Leest** die 40 fr. ten titel van loon aan de lantaarn-ontsteker voorzag (21 november) ; aan de gemeenteraad van **Breendonk**, die er 600 fr. voor over had om de eerwaarde heer Ceupens, die 50 jaar pastoor in deze gemeente was, zowel een jubelfeest als een geschenk te bezorgen (27 april) ; aan het gemeentebestuur van **Willebroek**, dat 500 fr. nodig had om de kosten te dekken die

Dokter F.P. De Wachter (°11-02-1877 - †06-09-1883), die als plattelandsdokter en als burgemeester van Ruisbroek, veel naam heeft gemaakt.

door de kermis veroorzaakt waren (5 oktober) ; en tenslotte, nogmaals aan de gemeente **Leest**, die 65 frank, ten titel van vergoeding aan de heer De Keersmaecker voorzag, voor het vervaardigen van de nieuwe bevolkingsregisters, alsmede 575 frank als drukkosten der opstellingsbulletins (3 december).

Kwam daarbij de vraag van de gemeente **Willebroek**, die op 6 april 1877 vroeg «...om voor het recht te mogen gaan tegen de heer G. De Jonghe, voor het verkeerd gebruik dat hij maakt, niettegenstaande het verbod der gemeente, van een voetpad dat naar de kerk leidt»...

De bomen, grazingen en bouwingen

Er werden, voor rekening der gemeente Willebroek, voor 2060,70 fr. bomen verkocht (6 april).

Het proces-verbaal der verpachting van het gras, groeiende langsheen de wegen van de gemeente **Leest**, leert ons dat de opbrengst ervan 168,50 fr. en de onkosten 16,55 fr. bedroegen (25 mei). Te **Blaasveld** noteerde men als opbrengst 134,20 fr. en als onkosten 9,76 fr. (6 juni). Te **Willebroek** bracht de eerste verkoping van hooi, gehouden voor rekening van de gemeente, 91,30 fr. en 6,64 fr. onkosten op (15 juni), al zou men later, op 3 september 1877, voor twee verkopingen, een totale opbrengst van 4.164 fr., alsmede 100,24 fr. onkosten noteren.

Er werd in het Vaartland van toen, vrij druk gebouwd. Met machtigingen, die door het Provinciebestuur geregeld werden verleend.

Resultaat van deze gegevens, die wij uit de geraadpleegde werken hebben gepuurd, is na gaande lijst, met enkel Vaartlandse bouwheren :

— de heer Rottiers bouwde een huis te **Willebroek**, langs de baan van Groot naar Klein Willebroek (19 januari) ;

— de heer Amelinckx bouwde een huis te **Willebroek**, langs de baan van Mechelen naar Dendermonde (23 februari) ;

— de heer Philips bouwde een huis te **Ruisbroek**, langs de baan van Puurs naar de Rupel (9 maart) ;

— de heer Corbuy bouwde een verdiep op zijn huis te **Willebroek**, dat langs de baan van Groot naar Klein Willebroek gelegen was (23 maart) ;

— de heer Verdickt bouwde drie huizen te **Willebroek**, langs de baan van Groot naar Klein Willebroek (23 maart) ;

— de heer De Jonghe, brouwer te **Willebroek**, veranderde «...de buis zijner waterleiding op de Dijle, dienende tot besproeien zijner weiden te **Heffen** (31 maart) ;

— de heer De Pauw bouwde een huis te **Willebroek**, langs de baan van Groot naar Klein Willebroek (13 april) ;

— de heer Erix herbouwde een huis te **Ruisbroek**, langs de baan van Puurs naar de Rupel (13 april) ;

de heer Van Cormbruggen liet de gevel van het huis, gelegen langs de baan van Mechelen naar Dendermonde, te **Willebroek** heroprichten (27 april) ;

— de heer Franckx herbouwde zijn huis te **Ruisbroek**, langs de baan van Mechelen naar Dendermonde (7 mei) ;

— de heer De Ron bouwde een huis met schuur te **Heffen**, langs de baan van Mechelen naar Dendermonde (7 mei) ;

— de heer Van Muylder liet zijn huis, gelegen langs de baan van Mechelen naar Dendermonde te **Blaasveld** optrekken en verlengen (1 juni) ;

— de heer Van de Zande bouwde een huis te **Willebroek**, langs de baan van Mechelen naar Dendermonde (15 juni) ;

— de heer Cools liet veranderingen doen aan de gevel van de twee lokalen, gelegen te **Willebroek**, langs de baan van Groot naar Klein Willebroek (29 juni) ;

— de heer Schelkens herbouwde een huis te **Willebroek**, gelegen langs de baan van Mechelen naar Dendermonde (5 oktober) ;

— de heer Willox herbouwde een huis te **Willebroek**, gelegen langs de baan van Groot naar Klein Willebroek (31 oktober) en hij bouwde er een langs dezelfde baan (3 december 1877).

Op 8 juni 1877 werd het ontwerp voor het leggen van de steenweg, die **Heindonk** met het Veer aan de Rupel moest verbinden, aan de goedkeuring van de gemeenteraad voorgelegd. Op 12 oktober werden, als gevolgd van het K.B. van 18 december 1875, de akten van aankoop, die door de gemeente **Willebroek** «voor het daarstellen ener openbare markt» al waren gedaan, door de Bestendige Deputatie goedgekeurd.

Het Onderwijs

Qua onderwijs zijn er slechts enkele in het oog springende feiten en feitjes.

Zo bijvoorbeeld was er Mijnheer De Leest, bestuurder van het klooster te **Willebroek**, die door de geestelijke overheid benoemd werd tot kantonaal geestelijk opzichter in de lagere scholen van de twee kantons Mechelen en van het kanton Puurs, dit in vervanging van de heer A.M. Van Meel, die «tot ene andere benoeming» geroepen was. De toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken zette zich achter dit voorstel en verzocht de bestuurlijke overheden, in een schrijven van 25 mei 1877, «de vervulling van gezegden geestlijken opzichter», te vergemakkelijken.

Het kosteloos onderwijs was helemaal in, in die tijd. De onderwijzers van de school van Groot-Willebroek, van de gemeente **Willebroek**,

kregen daarvoor een vergoeding van 9 fr. Aan de onderwijzeressen werd 6 fr. toegestaan (9 februari).

Ook in **Ruisbroek** draaide men elke frank. Dat resulteerde in de machtiging die de gemeenteraad kreeg, om de 1500 fr. die als betaling voor de bouwwerken van de meisjesschool moesten dienen, voorlopig op de Nationale Bank te plaatsen (1 juni). In **Tisselt** deed men het anders. Daar werd het voorschot van 5000 fr. dat aan de gemeente voor het bouwen van een school was gedaan, uit de spaarkas gelicht (6 juli).

Op 3 augustus 1877 werd het ontwerp der uit te voeren verbeteringswerken aan de schoollokalen te **Blaasveld**, door de Bestendige Deputatie goedgekeurd om aanbesteed te worden. Op zelfde dag werd de provinciale bouwmeester Blomme belast de plans en de bestekken voor het bouwen van een meisjesschool te **Leest** op te maken.

Op 12 oktober ging men akkoord om een school met onderwijzerswoning te laten bouwen te **Willebroek**. Reeds op 21 november werd de aanbestedings-PV der bouwwerken goedgekeurd.

De Polders en Waterlopen

Het Vaartland is altijd een streek van «vaarten» en van waterlopen geweest. Met eeuwen geleden, het graven van de Willebroekse vaart en later dat «waterige netwerk» vol grachten, beken en kreken, met ergens en bijna overal kans tot overstroming.

Zo werd er op 23 februari 1877 in de Provinciale Raad kennis genomen van het verslag van het Bestuur der Bruggen en Wegen. Hierin werden de omstandigheden van de op 31 januari 1877 overgelopen Polders van Eikevliet onder **Ruisbroek** verteld, mede met de maatregelen die er dienden genomen te worden, teneinde de geleden schade te herstellen (23 februari).

Op 14 juli kwam er in de Antwerpse Provincieraad een schrijven terecht, dat door verschillende inwoners van Londerzeel was ondertekend. Deze hadden — door een door Breendonkenars veroorzaakte overstroming, die 13 à 14 ha van hun velden blank heeft gezet... — veel schade geleden. Gaston de Buisseret, Burgemeester van Breendonk en (toevallig) lid van de Provinciale Raad, zegt dat er geen redenen zijn om die klacht in aanmerking te nemen.

Op 17 juli 1877 komt zelfde Gaston de Buisseret, in de Provinciale Raad van Antwerpen aan het woord :

«In de eerste jaren dat ik de eer had in den Raad te zetelen, heb ik eene verandering gevraagd van eene brug op de provinciale baan van Mechelen naar Dendermonde. Ik bedoel de **Stannebeek**. De Deputatie en de heer Gouverneur hebben aan dit reklaam wel willen laten recht weêrvaren. 't Is eene vraag in den zelfden aard die ik

nu kom doen. Dezelfde provinciale baan van Mechelen naar Dendermonde volgende en de gemeente Willebroek verlatende, vindt men een kleine waterloop, de **Boschbeek**.

Welnu des winters zijn de bogen der brug waarover de baan gelegd is, ontoereikend voor den afloop van het water. Ik zelf heb dezen winter bestatigd dat bij groote wassingen, het water, bij gebrek aan afloop langsheen de baan, in de grachten wegloupt tot aan den ingang der gemeente **Willebroek**, en dat het daar over de baan stroomt. Daaruit spruit groot nadeel voor de landbouwers wier gronden aan den bovenkant der brug liggen.

Ik heb aan verschillende personen der gemeente Willebroek over dit feit gesproken, en zij hebben mij gezegd dat hetzelfde bezwaar jaarlijks voorviel. Buiten het belang der gemeente Willebroek spreek ik insgelijks namens de gemeente waarvan ik de eer heb burgemeester te zijn. De **Boschbeek** dient inderdaad tot het ontlasten des waters van het grootste gedeelte mijner gemeente. Dewijl het onder de provinciebaan niet kan doorlopen op de plaats die ik daar straks anduidde, veroorzaakt zulks voor de gemeente **Breendonk** groot nadeel. Indien men het onnoodig vindt de brug af te breken, dan zou men den uitslag dien ik beoog kunnen bekomen met eenen boog bij te metsen, ten einde, bij groote wassingen het water spoedig te kunnen doen aflopen. In alle geval vraag ik dat de kwestie door de bestendige Deputatie welwillend zou onderzocht en den heer hoofdingenieur der provincie ter plaats gezonden worden.

Van zelfde Bosbeek is er sprake in de zitting van 3 augustus 1877. Dat is de dag waarop men A. De Meester machtigt om op zijn eigendom te **Leest**, de Bosbeek te verleggen.

Veertien dagen later klaagt de heer Opziener der Buurtwegen van de 3e Omschrijving van het arrondissement Mechelen, over de overstromingen te **Willebroek**, dit zowel ten gevolge van het plaatsen van een rooster op een te grote hoogte, als door het verleggen van een ontlastingsbeek. (7 september).

De wegen

Als opzieners der buurtwegen krijgen we, voor 1877, de heer Van Berchem uit **Willebroek**, voor de gemeenten **Blaasveld**, **Breendonk**, **Tisselt** en **Willebroek**, alsmede de heer Janssens uit Puurs, voor **Ruisbroek** en Puurs.

In zitting van 5 januari 1877 stelde de Bestendige Deputatie vast, dat de buurtsteenwegen van **Heindonk** naar **Klein Willebroek** en van **Heindonk** naar het veer, in die orde dienden uitgevoerd en bestudeerd te worden.

Misschien een beetje afgunstig door dit Heindonkse sukses, kloegen de inwoners van **Heffen** over «den slechten toestand waarin het dijkje zich bevond», dat opgeworpen was langsheen de provinciale baan van Mechelen naar Dendermonde, teneinde alzo de waters van de Zenne tegen te houden (11 mei 1877).

Meer meeval had de heer Baggerman uit **Willebroek**, die als aannemer, voor 6300 fr., verschillende straten te Heist-op-den-Berg mocht kas-seien (22 juni).

Op 17 oktober 1877 werd kennis genomen van de brief die door het gemeentebestuur van **Tisselt**, betreffende het onderhoud der wegen «gezegd Borm-, Triest- en Bijlstraten», aan het Provinciebestuur werd gericht.

Een maand later werd de heer opziener Rollier belast met het opmaken van plan en bestek van de gezondheidswerken, uit te voeren binnen de gemeente **Willebroek** (14 november).

De gemeente **Leest** tenslotte kreeg een toelage van tweederde van 2341,89 fr., dit als aandeel voor het leggen van de steenweg van **Tisselt** naar **Oxdonk** (21 november).

De pastoors uit het Vaartland kregen in 1877 tal van legaten te noteren. In ruil daarvoor dienden er «gezongen jaargetijden» gedaan, tijdens dewelke er soms wel eens brood aan de armen werd uitgedeeld.

De «Zingende Jaargetijden»...

Ook legaten moeten toen helemaal in zijn geweest. Met in vele gevallen, ofwel de kerkfabriek, ofwel het weldadigheidsbureel dat erfgenaam was. Typisch is evenwel dat op last voor de kerk, er jaarlijks en ten eeuwigen dage, voor «zingende» of gezongen jaargetijden, soms met uitdeling van brood aan de armen, moest worden gezorgd.

Al met al zijn dit geplogenheden die — misschien ten eeuwigen dage... — de geschiedenis zijn ingezeild. Al vinden wij het ergens wel zinvol om deze legaten integraal te hernemen :

Wijlen vrouw Angelina Huyge-Jacops heeft vermaakt :
1) aan het Weldadigheidsbureel van **Blaasveld** den naakten eigendom der onverdeelde helft van een perceel land gelegen te **Tisselt**, metende 75 aren, op last van jaarlijks, te rekenen van het afsterven haars gemaals, ene jaargetijde te doen vieren, met uitdeling van brood aan de behoeftigen. 2) aan de kerkfabriek van **Blaasveld**, den naakten eigendom van de onverdeelde helft van een stuk land, insgelijks te **Tisselt** gelegen, ener uitgestrektheid van 57 a 20 ca met last van jaarlijks te rekenen van het afsterven haars gemaals, twee gezongen jaargetijden te doen vieren, voor de zielerust harer ouders. (31 maart 1877).

Men machtigt het kerkmeestersbureel van **Heindonk** de erfplating van 500 fr. aan te nemen gedaan door wijlen mejuffer Stephania De Laet, te aanvaarden op last voor deze kerk, jaarlijks en ten eeuwigen dage twee zingende jaargetijden te doen voor de rust harer ziel en die harer ouders. (13 april 1877).

★ ★

Wijlen juffrouw Victoria Josine Boelpaep, heeft aan de kerkfabriek van **Willebroek** een stuk grond vermaakt, metende 61 a 60 ca, gelegen in deze gemeente en waarvan het gebruik gedurende haar leven lang is voorbehouden aan de huidige huurders. Dit legaat is gemaakt, op last voor de kerk, er jaarlijks en ten eeuwigen dage, voor de rust harer ziel en die haars broeders, ene zingende jaargetijde te doen vieren, met uitdeling van brood door de zorgen des weldadigheidsbureels. (27 april 1877).

★ ★

Men machtigt de kerk van **Ruisbroek** de gift aan te nemen, gedaan in levende lijve, door de heer Frans Xavier De Pauw, gewezen notaris te Mechelen, der som van 250 fr., met last voor de fabriek jaarlijks en ten eeuwigen dage solemnele jaargetijden te vieren, ter nagedachtenis van wijlen juffrouw Maria Anna De Pauw, tante van de schenker. (29 juni 1877).

★ ★

De erven van wijlen de heer Peter J. Dons te **Tisselt** schenken bij levende lijve een som van 400 fr. aan de kerkfabriek der gemeente met last jaarlijks en ten eeuwigen dage twee gezongen jaargetijden te vieren ter nagedachtenis van wijlen zijn echtgenote en kinderen. (21 november 1877).

De Openbare Gezondheid

Via een nota van 20 maart 1877 vernamen wij haast alles over de lokale dokters.

Te **Ruisbroek** had men P.F. De Wachter (op 3 september 1846 in Brussel afgestudeerd).

Te **Hombeek** woonde J. Ceulemans (op 3 september 1864 in Gent afgestudeerd).

Te **Tisselt** troffen we C.A. Boonaerts (op 18 augustus 1852 te Leuven afgestudeerd).

Te **Willebroek** spande men al jaren de kroon met C. J. Le Blus (op 6 augustus 1835 te Leuven afgestudeerd) ; H. Van Berchem (op 4 augustus 1825 te Leuven afgestudeerd) ; H. Van den Heuvel (op 17 augustus 1870 te Leuven afgestudeerd) en J.F. De Maeyer (op 26 mei 1852 te Brussel afgestudeerd).

Als vroedvrouw had men de te **Tisselt** verblijvende F. Bulens (op 2 november 1875 te Antwerpen afgestudeerd).

De Nijverheid

Onder de hoofding «nijverheid» treffen wij enkel de machtiging die door de Bestendige Deputatie aan de heer Lamot werd verleend, om in zijn brouwerij te **Klein Willebroek** «...een toestel met veelbuizigen stoomgever te plaatsen» (12 oktober 1877).

Karel DE DECKER

Geraadpleegde werken :
Memoriaal van Administratie der Provincie Antwerpen - 1877 ;
Processen-Verbaal der Zittingen van de Deputatie - 1877.
Gemeente Archief Willebroek.

De landbouw te Blaasveld

(van 1890 tot 1914)

Voor 1890 kwam er weinig verandering bij de landbouwers van Blaasveld inzake uitbating van hun akkers. De hoofdredenen hiervan waren meestal gebrek aan geld, grote gezinnen (zonder kindergeld) en een kleine uitbating.

Alleen de veestapel kende een merkbare verbetering tegenover vroegere jaren. In de jaren 1885-1890 kwam een zware landbouwcrisis de boeren treffen. Niet alleen de strenge winter van 1890, dewelke 13 weken duurde, maar vooral de Amerikaanse concurrentie voor de graanprijzen waren noodlottig voor de Belgische boeren. Amerika had dank zij de motorcultuur onmetelijke hectaren land bezaaid met graan. Dit graan werd machinaal gezaaid, gepikt en gedorst, stelde hen alzo in staat hun graan te leveren aan buitengewoon lage prijzen (10 à 12 fr. per 100 Kg.). Als we daarbij weten dat het vervoer van 1 zak graan tot Antwerpen maar 1 fr. bedroeg, was het niet te verwonderen dat de graanprijzen daalden van 15 fr. voor de rogge en 17 fr. voor de tarwe tot ongeveer 10 en 12 fr. Aardappelen (tenen), rogge en vlas waren te dien tijde te Blaasveld de hoofdculturen. Het koolzaad (sloren) was, door het verdwijnen der smoutlampen, bijna vergeten, dit tengevolge de ingevoerde petroleum uit vreemde landen.

De vlascultuur nam grote uitbreiding. Onze landbouwers mochten hun vlas laten roten in de grachten van het broek, nadien werd het te drogen gelegd op de weiden waarvan het hooi ingeschuurd was. Maar ook de vlasprijzen daalden want de katoen uit tropische landen werd in grote hoeveelheid ingevoerd. Hier was de spreuk van toepassing: «Mosselen doen de vis afslaan».

Gevolg van dit alles was dat vele boeren, bijzonder de kleine landbouwers met minder dan 5 Ha. land, bittere armoede leden. Wel werden hier en daar lofbare pogingen gedaan om verbetering in die ellendige toestand te brengen; maar een boer is conservatief en durft geen grote veranderingen in zijn bedrijf aanbrengen. Geldgebrek en geld lenen was toen een schande, «spring niet verder dan uw stok lang is» was toen de wet. Govaerts, een landbouwer uit Heffen, was de eerste die vroege aardappelen, tenen of keikens genoemd, zeer vroeg rooide. De opbrengst was kleiner maar de prijs hoger. Het grote voordeel was dat het veld vrij kwam voor een tweede vrucht, het dierenvoeder. De boeren

kwamen de mogelijke opbrengsten berekenen en 's zondags werden in hun gesprekken de voor- en nadelen besproken. Hun besluit was «Boer Govaerts heeft geld nodig». Maar na een paar jaar hadden vele boeren ook geld nodig en volgden het voorbeeld van boer Govaerts na.

Een ander voorbeeld gaf de heer Verlinden, een groothandelaar en grondeigenaar uit de Kateljnestraat te Mechelen. Deze had gezien dat er in de zandstreek van Tremelo, Keerbergen en omstreken, aan aspergeteelt werd gedaan en dat de uitbaters er uiterst tevreden over waren (de aspergie werd hier op de kastelen alleen in kleine hoeveelheden gewonnen als groente). Twee van zijn huurders de gebroeders Joannes en Matheus Huyghe van Heffen, gaf hij de raad ook aspergevelden aan te leggen, maar zij dierven het waagstuk niet aan. Dan legde hij zelf op zijn huurland een aspergeveld aan, de gebroeders moesten de uitbating waarnemen, hiervoor betaalde hij hen een goed loon, en liet dan na de oogst de geldelijke opbrengst bekijken. Onmiddellijk gingen zij nu voor eigen rekening werken. De boeren van Blaasveld gingen 's zondags eens kijken maar konden niet tot een besluit komen. De aspergeoogst begint immers maar het derde jaar na de aanplanting. Ze vonden het onverantwoord 2 jaar van de grond geen inkomsten te hebben, 's zondags te moeten werken en drie maal per week naar de markt te Mechelen te moeten met de kruiwagen of de hondenkar. Nee, dat kon de bruine niet trekken en de witte stond mank, spotten ze. Alleen de grote boeren van Blaasveld begonnen rond 1895 met kleine oppervlakten, maar na enkele jaren nam deze cultuur een grote uitbreiding. De teelt van asperges vraagt veel werk in de maanden april, mei en juni. In deze maanden had de boer geen ander inkomen dan van de veestapel en het aspergegeld kwam dan ook goed van pas.

1 Are asperge gaf een opbrengst van ongeveer 20 à 30 fr.; tegenover 6 fr. voor 1 are aardappelen. Door de aspergebouw was de crisis voorbij. Een familielid van M. Verlinden te Kalfort (boer Van de Wiele?) legde daar de eerste aspergevelden aan. Hij liet zaad afkomen uit Frankrijk. Door kruising van de Mechelse, welke vele maar dunne loten voortbrengt, en de Franse, welke minder maar dikkere loten gaf, kwam een verbeterde soort tot stand dewelke

Kalfort en omstreken een ongekende welstand bezorgde. De Blaasveldse boeren schaften zich ook zaad van deze nieuwe soort aan en voeren er wel bij. De zandgronden — beste aspergegronden — brachten veel meer geld in de beurs dan hun beste akkergronden. De koppige boeren welke de graancultuur aanhielden gingen bergaf. Het kwam zelfs zover dat, in de winter, de boeren van Blaasveld te voet naar Boom en omstreken gingen kleisteken (grijpers bestonden er toen nog niet) voor 1,5 fr. per dag. Ook gingen ze het vlas bewerken bij hun gebuur of bij grote boeren dorsen aan 11 stuivers per dag (1 fr.). Velen gingen zich aanbieden bij de firma De Naeyer die in volle uitbreiding was (opgericht in 1860). Droevig was het, dat ze bij het verlies van hun paard, geen ander konden kopen. Dan schaften ze zich maar een huurpaard aan ook al waren ze dan volledig afhankelijk van de paardenkoopman. Huurkoeien werden ook geplaatst, meestal door een winkelier van het dorp. Deze wist wat hij deed want nu moest de boer bij hem al zijn winkelwaar komen kopen. Nu begrijp ik waarom er tussen de jaren 1890-1910 zoveel verenigingen werden opgericht om de landbouwcrisis te bestrijden. De landbouwcommissie van Willebroek kwam in voege. Ze bestaat nu nog en bijna alle grote boeren uit de omtrek zijn er bij aangesloten.

Het Ministerie van Landbouw kwam in 1894 tot stand, maar de Belgische Boerenbond werd reeds in 1890 opgericht en daar konden alle boeren bij aansluiten. In 1902 werd de boerengilde van Blaasveld gesticht in de herberg van L. Verhavert. Hun lokaal was bij de Jane op de Krekelenberg, waar ze hun maandelijkse vergaderingen hielden. Achter de herberg was een tamelijk groot lokaal waar meststoffen en veevoeders werden opgestapeld.

In 1903 staken enkele vooraanstaanden van Blaasveld en omstreken hun hoofden bijeen en stichtten een vee- en paardenverzekering. Hier wil ik dankbaar hun namen vermelden, voor Willebroek de HH. De Jonghe Ed. en zijn broer Xavier, voor Leest de H. J. Bernaerts (burgemeester), voor Hombeek de H. J. Van Doren, voor Blaasveld de H. Alb. Lefebvre (burgemeester) en de gebroeders Louis en Frans Van Baelen.

In alle grote centra der provincie werden dergelijke verenigingen opgericht, de veeverzekeringen verdwenen na enkele jaren maar de paardenverzekering bestaat nu nog en is aangesloten bij de herverzekering der prov. Antwerpen met nog 26 andere paardenverzekeringen uit de provincie.

In 1903 hadden ze 250 leden (Blaasveld en omstreken) in 1940 120, in 1953 84 en in 1970 40. We begrijpen die vermindering. De paarden wer-

den vervangen door tractoren en ook het aantal landbouwers verminderde in grote getalle.

In 1890 was 80 % der Belgisch bevolking betrokken in het landbouwbedrijf, in 1930 nog 25 % en 75 % in de nijverheid, in 1970 nog 10 %.

In 1907 werd in Blaasveld een samenwerkende melkerij opgericht, in de Bezelaarstraat, door L. Van Baelen (1861-1945). In 1918 werd hij als bestuurder opgevolgd door Alf. Vleeshouwers (1892-1969), welke als leerjongen in de melkerij gekomen, opklom tot bestuurder en het bleef tot 1963. Toen volgde M. Tierens hem op tot in 1963, het jaar waarop de melkerij fuseerde met de zuivelfabriek van St. Amands. Nu is de melkerij een elektriciteitsbedrijf geworden en eigendom van C. De Roeck. De melkerij had een gunstige invloed op de voeding der dieren, op de bouw der stallen, op de verzorging van de melk en de verbetering van de veestapel.

Voor 1900 was de huisvesting der huisdieren zeer slecht. Er was de lage zoldering, veelal bestaande uit houten balken waar het hooi en stro op bewaard werd. Verluchting en verlichting waren uiterst karig. De gezondheidszorgen lieten veel te wensen over. Onder de invloed van de melkerij werden de stallen fel verbeterd en de stenen bedding werd algemeen. Vele stallen werden gewelfd, er was minder brandgevaar en het hooi en stro konden nu gezond bewaard worden. De verluchting zowel als de verlichting werd fel verbeterd en ook de voeding veranderde. Om melk met een beter vetgehalte te bekomen werden krachtvoerders aangekocht (meestal lijnmeel). De brasketels werden afgeschaft want ongekookt voeder is beter verteerbaar en voedzamer. Daardoor zaten de dieren meer in het vlees en waren bij noodgevallen onmiddellijk slachtbaar, zonder ze drie maand te moeten aanvetten. Het was ook gedaan met aan huis de melk te verzuren en te karnen. Dit karnen gebeurde uit ter hand. Bij L. De Boeck, op de Mechelsesteenweg heb ik nog een karn gezien die door een hond werd in beweging gebracht.

Het was ook gedaan om wekelijks met de boter naar de markt te gaan en de bleke winterboter te verven met rood wortelsap. Het provinciebestuur richtte prijskampen en melkkontrolen in. De meest kapitaalkrachtige boeren gingen naar Holland vaarzen en koeien kopen omdat deze dieren een grotere melkgifte bezaten. Deze werden meestal over de grens gesmokkeld (bij gewone overgang kregen deze dieren een merkteken in het oor, zulke dieren mochten niet meedingen in de prijskampen). Nochtans waren die Hollandse koeien nogal duur en leefden ze niet lang. In Holland bleven ze zo veel mogelijk in de weiden, hier bijna altijd in de stallen.

De hoeve De Keersmaecker-Verschuieren was in Blaasveld toonaangeefster ten opzichte van stal- en veeverzorging. Persoonlijk ging Melle Kees in Holland de dieren kopen en smokkelaars brachten deze tot Sint Niklaas. Zij won dan ook gewoonlijk de eerste prijzen.

Later kwam voor onze streek het roodbont Kempisch ras, met een goede melkopbrengst en hoge vleesopbrengst. Er werden overal verbonden opgericht om goede kweekstieren aan te kopen. Het mislukte veelal, want de boeren konden bij hun teerfeesten gemakkelijker een stier opeten dan er een in het leven te houden. Ze kenden geen wetten van erfelijkheid (wet van Mendel). Ze geloofden niet dat een stier voor 50 % aansprakelijk is voor de eigenschappen van het kalf. Het moederdier gaf, volgens hen, alleen aan het kalf de aanleg voor melkopbrengst, productie van het vlees en het vetgehalte van de melk. Daarom werden alleen vrouwelijke kalveren voor de verdere kweek behouden en de stierkalveren gemest (liefst dikbil). Maar door vakbladen en landbouwonderwijs werden onze boeren van het Mendelisme op de hoogte gebracht.

In 1910 was de crisis gedeeltelijk overwonnen. De vlascultuur liep sterk terug maar de vroege aardappelen, eersteligen en de groenten, bijzonder de spruiten namen een grote uitbreiding. De eerste hoveniers van Blaasveld waren Antoon en Andreas Couwenbergh. De eerste was werkzaam op het kasteel Bel Air, de tweede op het kasteel Den Berg bij de familie Lefebvre.

De eerste eigenlijke hovenier was L. Verhavert die vanaf 1903 voor eigen rekening werkte. Afkooksel van tabaksribben en een oplossing van bruine zeep waren toen de enige bestrijdingsmiddelen tegen insecten en plantenziekten. Nu moet ge apotheker zijn om wegwijs te worden tussen al de soorten bestrijdingsmiddelen in land- en tuinbouw. Maar deze moeten langzaam sterker gemaakt worden, ze doden niet alleen de vijanden der planten maar ook de nuttige helpers tegen het ongedierte. Vele kleine vogels-insecteneters en kikvorsen worden door de insecticiden uitgeroeid.

De bemesting vóór 1890 was alleen stalmest en aal. De eerste scheikundige vetten kwamen in Duitsland in gebruik in 1850 door Liebig (scheikundige 1803-1873). De eerste meststof die hier in gebruik kwam was de ruwe Peru-guano 7x10x2) (7 stikstof, 10 fosfoorzuur, 2 potasch).

Guano bestaat uit de uitwerpselen van pluimvee, alsook dode vogels welke langsheen de kusten van Peru een onuitputtelijke voorraad vormden (in deze streek regent het nooit). Met schepen werd die onaangenaam riekende guano aangevoerd. Hij werd voorzichtig, met een ronde soeplepel, in een hoek van een aardappelkuil ge-

worpen, de wortels moesten het daar maar gaan zoeken. Daarna volgden de ruwe potaszouten (kali) als kaïniet en sylverniet uit Elzas Lotharingen. Was de oorlog van 1870 niet één der oorzaken om in het bezit te komen van die rijke potasmijnen (Duitsland-Frankrijk). Ook superfosfaat en thomasfosfaat (gemalen ijzerslakken uit de hoogovens) volgden. Rond 1910 kwam in Blaasveld ook Poedro in gebruik, het was gemalen straatmest, rijk aan kalk. Nu kan men hier ook klaver en biet winnen op de tamelijk zure en kalk-arme gronden. Kalknitraat, maar bijzonder Sodanitraat werd veel gebruikt, voornamelijk in de groententeelt.

De scheikundige meststoffen werden veelal onkundig gebruikt, ook waren ze dikwijls vervalst. Hier moet ik met ere vermelden de landbouwsyndikaten en de Belgische Boerenbond, welke door hun tijdschriften en voordrachten de boeren leerden hoe ze de scheikundige vetten moesten gebruiken. Ze brachten meer eerlijkheid in de handel van veevoerders en meststoffen.

Nu gaan we eens kijken in de tuinen van onze landbouwers. Bijna alle pachthoeven hadden een grote tuin waarin ze groenten kweekten voor eigen gebruik. Alle soorten kolen, sjalot, ajuin, erwten en bonen. Droge bonen kwamen zo goed van pas tijdens de wintermaanden, groene snijbonen werden in stijnen potten, goed ingezouten, opgelegd.

In hun boomgaarden stonden er meestal hoogstammen, appels, pruimen, kersen, kriecken, perelaars. Bij de peren vinden we overal de Double Philip (beuré de Merode). Einde augustus, begin september werden ze geplukt, in zakjes van 50 kg geleverd in het station Tisselt-Blaasveld (grondgebied Heffen) en door de opkoper, G. Van Breedam, verzonden naar Engeland. Vandaar kwamen ze dan terug als peersiroop, hetwelk door de kinderen zeer op prijs gesteld werd als pletsel op hun boterham. Bij vele boeren trof men tros- en stekelbessen aan. De kriecken werden in glazen bokalen opgelegd en bij een bezoek werden de gasten dikwijls bedacht met een paar druppels kreek (toen snoepten de merels nog niet van de kersen en de kriecken).

Bloemen waren slecht vertegenwoordigd. Enkele vaste planten als boerenroos, pioenen en weidekoningin sierden hun tuin. Ze vroegen ook weinig werk. Elk pachthof had een palmstruik. Na palmzondag ging de boer een takje gewijde palm op zijn akkers steken. Bij onweer een gewijd takje verbranden in de stoof en bij berechting moest er een takje palm in het glas met gewijd water steken. Eén of meer vlierstruiken had elk pachthof. Deze struiken droegen tuilen van welriekende bloemen, waarmee thee werd bereid, ofwel liet men ze uitbloeien en dan gaf de struik veel zwarte bessen waarvan siroop

werd gemaakt, wat een goed middel was tegen de valling en verkoudheden. De kinderen maakten van het vlierhout klakkebussen en van de vlasafval (knel) maakten ze hun kogeltjes. Na 1918 kwam er meer welstand en verschenen er meer bloemen en struiken in de hovingen. De hoogstammen verdwenen en maakten plaats voor laagstammen, welke vroeger droegen en gemakkelijker te onderhouden waren.

De spreuk : «Boompje groot, planterke dood» was niet meer.

Jan DE WIT

De Roerstok is een houten of ijzeren vork om te roeren in de brouwkuip. De steel is in hout en heeft een lengte van ongeveer 2 meter. De **Ridderschap van de Roerstok** is een edele gilde van oude brouwers van ons land, die op de Grote Markt te Brussel, in het aloude Brouwershuis (1698) geregeld vergadert. De ere-plakket der Ridders van de Roerstaf — waarvan Louis Schurmans de gelukkige drager is... — is uitgesteld in het Willebroeks Brouwerijmuseum, waar tevens een mooie verzameling roerstokken voorhanden is. (zie 't Vaartland 1977, blz. 38).

ARCHIVARIA

DE HONDEN VAN BOOM

In het van 1 juli 1808 daterende «Reglement van Policie-Den Maire van de Gemeente van Boom», lezen wij na-gaand, lakoniek klinkend Artikel XXVI :

«Een ieder is gehouden aanstonds de raezende honden of andere raezende beesten te doden, de welke zeer diep in den grond moeten gesteecken worden.

Al wie de zelve, door eene rampspoedige onachtzaamheid, zouden laten losloopen, als ook andere beesten die aen het publiek of eygendommen eenige schaede konnen toebrengen, gelyk Peerden, Ossen, Koyen, Verkens, groote Honden zonder muyl-band, zullen gestraft worden met eene amende van 50 francs, en verandwoorden voor de gevallen die'er zouden konnen uyt voords koomen.

Wet van den 19 July 1791. K.D.D. (G.A. Willebroek)

Archivaria

REKENING VAN «MENIGVULDIGE ZAKEN» TE LEEST

— «Ten jaere 1599, betaelt aen een cruys dat voorgedraegen wordt in de processie en lijcken : 4 gulden, 10 stuivers ; en 14 st. aen twee ampullen ; item op het verwiselen van de ouden geweyd-waterketel opgeleyt 7 st. ; en 8 st. aen eenen Quispel ; item aen 't lind voor eenen gordel voor den priester en twee sterren aen de amitte (1) 3 st. ; en 3 st. aen wijn voor de misse met 3 oorden aen missebrood 6 g. 5 st. 30.

— «Item betaelt aen crampen geslaegen in de choore tot 't aenspannen van coorde om fraij te maken : 6 g. 1/4 st. en 4 1/2 st. aen den sackkenband ; item aen eene ploeglijn om de croone in de choor aen te hangen : 5 st. ; en 6 st. aen het ried om de vensters in de choor toe te stoppen : 1 g. 1 st. 30.

— «Item betaelt aen twee flambouwen voor de kerck tot de processie : 2 g. 8 st. ; en 12 st. aen den speleman, die voor S. Nicolaes spelt in de processie ... 3 g. 0 st. 00.

— «Betaelt aen den maeltheyd des maendaegs in de Xinxerdagen, wesende onse kermisdag, voor den pastor en de andere priesters die den dinst in de kerck hadden helpen doen, met den coster en andere sangers, kerckmeester en mejer, die de kerck naer onde coustume (2) den maeltheyd heeft gegeven : 4 g. : en 2 g. 4 st. een brlacq, over 26 potten bier alsdan gedroncken saemen 6 g. 4 st. 30.

— «Dus met den Leestschen kermisse ... 16 g. 12 st. 10.

Nuttige inlichtingen :

a) **GULDEN** : eertijds gouden Nederlands munstuk ter waarde van 100 cents.

b) **STUIVER** : eertijds Nederlands nikkelen pasmunt (waarde : 5 cent) versierd met vuurijzers met «stui-vende» vonken.

c) **OORD** : munt door een kruis in vier «oorden» of hoeken verdeeld (waarde : 1/4 cent).

(1) **Amitte** — AMIET : vierkantige witte schouderdoek, die de priester onder de albe draagt.

(2) **Coustum** — KOSTUME : algemene oude gewoonte, inzonderheid met kracht van wet.

H. VAN DE VEN (Kerkelijk Archief Leest)

EEN WILLEBROEKSE BELLEMAN

«De Duitse overheid herinnert de inwoners nogmaals dat de aangiften van metalen onmiddellyk moeten gedaan worden ; degenen die geene aangiften te doen hebben, moeten hun invulblad toch te Boom indienen en de medeplichtigen die geen formulier ontvangen hebben moeten hetzelfde te Boom afhalen».

Dit bericht werd op 17 augustus 1916 door «Belleman» J. Van Kerckhoven, te Willebroek uitgebeeld. In een schrijven op die dag aan de gemeentesecretaris gericht, duidt hij de plaatsen aan waar dit gebeurde. Wij citeren : Dorpstraat (hoek Kasteelstraat) ; Dorpstraat (tunnel) ; Veert ; Hoek Appeldonkstraat ; Statiestraat (tunnel) ; Hoek Kerkstraat (Sette Wauters) ; IJzerenwegstraat (pastorij) ; Hoek Pastorijstraat-Schoolstraat ; Dorpstraat (Wantje) ; Louis De Naeyerplaats ; Hoek Vier Armen ; Nieuwstraat ; Groene Laan ; Sasplein ; Mechelse steenweg en Vooruitgangstraat.

K.D.D. (G.A. Willebroek)

't Vaartland

HEEMKUNDIG BEKNOPT BEKEKEN

WIJ BEZOCHTEN «VILVOORDE»

Op donderdag 5 mei 1977 brachten wij «Vaartlanders», een geleid bezoek aan het Hoger Rijksinstituut voor Tuinbouw te Vilvoorde. Wij deden de verplaatsing met eigen wagens en reden langs Blaasveld, waar wij op de Tisseltbaan te Heffen, onze jongste medereiziger (82 jaar) Meester De Wit oppikten, die ons wegwijz maakte langs voor ons ongekende en nog ongerepte landelijke binnenwegen. Wij kwamen in Vilvoorde toe.

Vilvoorde is een stad in de provincie Brabant, administratief arrondissement Halle-Vilvoorde, gerechtelijk arrondissement Brussel, hoofdplaats van het gelijknamig gerechtelijk kanton, randfederatie Vilvoorde, aan de noordrand van de Brusselse agglomeratie, op het Brabants plateau, aan het kanaal Brussel-Rupel, de Zenne en het afleidingskanaal van de Zenne, de spoorlijn Brussel-Antwerpen, de weg Brussel-Mechelen, aan de afrit van de E-10, 1850 Ha en 33.774 inwoners in 1974, golvend terrein in het zuidelijk deel en vlakker wordend naar het Noorden toe, goed gedraineerde leemgronden in het Zuiden, matig tot tamelijk slecht gedraineerde zandleemgronden in het Noorden. In het oudste deel van Vilvoorde kan men drie zones onderscheiden. Het centraal deel tussen de spoorweg naar Antwerpen en het Kanaal, het commerciële zwaartepunt. Het oostelijk deel of Faubourg ten Oosten van de spoorlijn die aansluit bij Peutie, het Westelijk deel aan de overzijde van het kanaal, Kassei genoemd. Ten Noorden van het Centrum ligt de moderne wijk «Far West».

Het grootste deel van het grondgebied over het kanaal werd na 1914 volgebouwd en meer in 't bijzonder in de gehuchten Koningslo en 't Voor, die een residentiële uitbreiding van de Brusselse agglomeratie vormen.

Aan het Hoger Rijksinstituut voor Tuinbouw werden wij verwacht en verwelkomd door de heer Frank De Smedt, leraar aan deze inrichting, die welwillend zijn «dorpsgenoten» wou rondleiden, in dit enorme gebied, een dorp op zichzelf.

Wij gingen langs het hoofdgebouw dat zijn eerste steenlegging kreeg op 13 maart 1931 (1).

In de diazaal werden wij vergast op een prachtige diamontage, met aangepaste romantische muziek. Daarna volgde het bezoek aan de parken, de rozentuin, de botanische tuin, de vaste plantencollectie, de groententeelt met voorbeelden van modern groentenbedrijf. Tijdens de ganse rondgang kregen wij deskundige uitleg van leraar Frank De Smedt. Wij stelden vragen want onze belangstelling was overgroot. De 15 ha fruitcultuur die men er kan bewonderen, is een veropenbaring voor ons. De boomkwekerijen hebben allure. De bloemeteelt, die mij enigszins ontgoocheld heeft, waar ik dacht allerlei regenboogkleurige parken te zien, was niet zoals ik het mij had voorgesteld. De serres met de orchideeën gingen wij echter langs. Men is er aan het experimenteren met verschillende soorten, waaronder wij enige mooie witte hebben opgemerkt.

Redactie «'t Vaartland» :

Stephan DE COCK, Karel DE DECKER,
Frans EMMERECHEITS en Louis SCHURMANS

Eindredactie :

Karel DE DECKER

In een andere serre zagen wij tropische planten, alsmede enige boompjes en bomen die niet tot hun mooie bloeitijd kwamen, waaruit ik afleid dat men de natuur niet mag verkrachten en dat de bananenbomen enkel bloeien in een tropisch milieu. De verschillende bloemen en planten die er worden gekweekt, dienen ook om de verschillende ministeries en openbare gebouwen te versieren.

Na de lange rondgang, waar wij ons niet het minst verveelden en veel natuurkennis hebben opgedaan, mochten wij in de labo's en in de kelder voor de wijn- en champagnerebereiding (van zelfgekweekte vruchten !). Hier proefden wij van de lekkere rabarberchampagne, waar ik toch wel de opmerking uitte, dat ik liever Franse Champagne dronk !

Met alle lof voor de instelling, aan onze gids en aan de laborant, werd dit bezoek besloten.

«Nieuwe horizonten blijven open, verdere uitbouw is noodzakelijk en de toekomst zal voor deze instelling (2) nog vele beloften en verwezenlijkingen inhouden», aldus Hervé Van den Bossche, die op 1 augustus 1965, de 9e directeur van deze in 1849 te Vilvoorde gestichtte school was geworden.

Clem DISTELMANS-BREMS

(1) Erik Clerckx, **Het Hoger Rijksinstituut voor Tuinbouw te Vilvoorde**, in **Vlaamse Toeristische Biblioteek** van juli 1970.

(2) Op 1 januari 1970 werd de naam «Rijkstuinbouwschool» door «Hoger Rijksinstituut voor Tuinbouw» vervangen.

Door een ongelukkige ingreep van de drukker, op de layout die wij hem voor het vorig nummer (1977-nummer 2) hadden overgemaakt, werden er twee cliché's verkeerd geplaatst. Het linker cliché (op blz. 37) stelt kunstschilder Lucien Verhavert voor, en **niet** Willy Carleer, zoals enkele lezers terecht hebben opgemerkt. Het cliché op blz. 38 brengt ons een beeld van Louis Schurmans. Waarmee wij beiden hebben gegeven wat hen toekomt.

De Redactie.

DE HEEMKUNDIGE AVOND TE KLEIN-WILLEBROEK

Een 150-tal toehoorders had zich op vrijdag 13 mei 1977 verzameld in het Cultureel Centrum aan de Schoolstraat te Klein-Willebroek voor de heemkundige avond ingericht door de plaatselijke kulturele verenigingen en de Heemkundige Kring van het Vaartland.

Wie de hobbelige kasseiweg naar dit kleine dorpje neemt is direkt al getuige van de verloederdheid van het Klein-Willebroekse milieu ; door de werken aan de Rupeltunnel werd de dreef en haar omgeving herschapen in een barre woestijn.

Is Klein-Willebroek dan nog die verstilde droom en die vredige oase, zoals mejuffer Stoffels voordroeg naar de tekst van Jos De Keersmaecker ?

De heemkundige «hearing» te Klein-Willebroek werd ingezet met een welkomwoordje van Constant De Meyer, de animator van het kulturele leven te Klein-Willebroek, waarna moderator Karel De Decker een historische schets gaf van het dorp. Leo Backeljau, de verzamelaar van santjes en bidprentjes, kwam een oude legende, afkomstig uit Klein-Willebroek vertellen (Gazet van Antwerpen van 26 mei 1977).

Drie figuren uit Klein-Willebroek werden door Karel De Decker geïnterviewd. Stuk voor stuk waren deze oude inwoners vol enthousiasme over hun interview. In gezellig Willebroeks vertelden zij over alles en nog wat. Meestal op humoristische wijze wisten zij gevat te antwoorden op de vragen van Karel De Decker. Stanske Cool met haar 93 jaar is nog rad van tong en wist met precisie te vertellen over de vorige eeuw. Sooike de Malines, 73 jaar, kon er niet meer bij dat men hem nog altijd Sooike noemt. «Ik weeg verdorie 83 kg» ! zei hij. Sooi Adriaenssens kreeg de bijnaam «Malines» omdat zijn vader afkomstig was uit Mechelen. Over de oude brug en de veerboot wist hij te vertellen o.a. de tol van 10 ct om over de brug te gaan, die er 25 werd wanneer men per fiets overreed. Omdat dit te duur uitviel voor de Klein-

Willebroekenaars, namen zij hun fiets op de schouders en stapten over de brug voor 10 ct. Reeke Lauwers, 91 jaar, een beurtschipper, zag de moderne tijd en de grote schepen met schrik naderen. De «bakskes» van 70 ton werden verdrongen en vele schippers zaten zonder werk. Nochtans bleef Reeke lang op het water wonen, omdat hij zijn schip tot woonst had omgebouwd (Klein Brabant/Vaartland van 20 mei 1977).

En daarmee keerde men terug naar het Klein-Willebroek van vandaag en morgen. Dijkgraaf Edmond Cluydts sprak over het dijkenbeleid en het nog bestaande gevaar te Klein-Willebroek. Nog dit jaar zullen aan Scrappingco dijkverhogingen aangebracht worden. (Het Nieuwsblad van 24 mei 1977).

Senator Hugo Adriaenssens vond het initiatief wel uiterst geslaagd en hoopt nog dergelijke avonden te mogen meemaken midden deze bewoners van deze nog idyllische streek. Hij had het over het Klein-Willebroek van straks. In de allereerste plaats moeten wij de rust en de kalmte in het Klein-Willebroekse trachten te bewaren. Eens de Rupeltunnel voltooid zal deze chaos die er thans in het landschap heerst, omgetoverd worden tot een uiterst sfeer- vol geheel. De plannen bestaan om de kasseisteentjes van de steenweg op Antwerpen om te toveren in een moderne weg. Eens de nodige infrastructuurwerken uitgevoerd, zullen ook het voetbalplein en de sporthal verder uitgebouwd worden. Om de ontvolking tegen te gaan zal er aan woningbouw gedaan worden. Het zijn slechts enkele flitsen uit het programma van wat men te Klein-Willebroek wil verwezenlijken (Ons Klein Brabant van 20 mei 1977).

Voor de meeste aanwezigen was de combinatie «vroeger en straks» beslist meegevallen. Een avond waaraan de hele dorpsgemeenschap wat aan heeft. Beslist voor herhaling vatbaar in andere wijken en deelgemeenten van groot Willebroek (Het Nieuwsblad van 24 mei 1977).

De medewerkers van de heemkundige avond te Klein-Willebroek op een rijtje : achteraan Constant De Meyer, mejuffer Stoffels, Jos De Keersmaecker, Leo Backeljau, de geïnterviewden Stanske Cool en Sooike de Malines en vooraan Diane Muysoms-De Boeck, Hugo Adriaenssens, Reeke Lauwers, Karel De Decker en dijkgraaf Edmond Cluydts (Cliché Het Volk).

Archivaria

UIT HET BRAND-REGLEMENT VAN DE GEMEENTE HOMBEEK

Verplichtingen by het ontstaan van brand en bepalingen omtrent het blusschen van den zelven (Wet van 6 maart 1818).

1. Een iegelyk, het eerst eenen ontstanen brand ontwarende, is, indien men den brand inwendig niet meester kan worden, gehouden, om overluid BRAND te roepen, en de naaste bureu daar van dadelyk te verwittigen.
2. Die het eerst den brandmeester waarschuwd ontvangt eene premie van twee gulden.
3. Indien de brand by nacht en donker weder ontstaat, zullen alle ingezetenen van de wyk een brandend licht voor hunne ramen stellen, of een lantaren met eene brandende kaars uithangen om de straat te verlichten, op eene boete van twee gulden.
4. Ten allen tyde zullen de twintig naaste gebuereu aan wederzyds van het huis, waar brand plaats heeft, wanneer in de nabyheid van den zelven geen gracht, haven, enz. aanwezig is, verplicht zyn, op eene boete van drie gulden, gedurende den brand, de grootste tobbe in hun bezit op der zelve stoepen te plaatsen, en zorg te dragen dat die gestadig vol water blyve.
5. De nacht-wacht is by het ontstaan van brand verplicht de geheele gemeente door «BRAND» te roepen, met byvoeging van de plaats waar de zelve ontstaan is, alsmede om de leden van het plaatselyk Bestuur en den brandmeester dadelyk te waarschuwen.
6. By het ontstaan van brand, zal mede door het kleppen van de klok zulks aan ieder der ingezetenen bekend gemaakt worden, welke zullen gehouden zyn ter hulp te komen met de by hen bewame inwonende personen, medebrengeude de emmers en andere vaten die tot het blusschen van den brand kunnen dienstig zyn.
7. In het geen betrekking tot het blusschen van den brand heeft, zullen brandmeester en onderbrandmeesters in alles de orders van de leden van het plaatselyk bestuur opvolgen, en zullen de respectieve personen door den brandmeester of onderbrandmeesters, in al het geen tot het blusschen van den brand wordt bevolen aanstonds moeten gehoorzamen, en wyders de zelve met alle beleefdheid bejegenen.
8. De veldwachters ende nachtwacht zullen op de plaats waar den brand is ontstaan een wakend oog houden om dieveryen te voorkomen, en op dat men in de middelen tot het blusschen van den brand door gedrang of anderzins geene belemmering ontmoete.
9. Indien het gebeuren modt, dat er op het oogenblik van den brand tot behandeling der blusmiddelen meerdere van de aanwezige geaffecteerden mogten benooidigd zyn, zullen de particuliere personen by den brand ledig staande, door Burgemeester, een der Schepenen, den brandmeester of eenen onderbrandmeester gerequireerd worden, en gehouden zyn tot blussching van brand mede te werken zoo als ook door de zelve beambten, in geval van nood, paarden en wagens der ingezetenen zullen kunnen gerequireerd worden : alle overtredingen aan deze bepalingen zullen met een boete van drie gulden gestreft worden.
10. Niemand der gebuereu van het huis, alwaar de brand woedt, zal den toegang deszelfs huis kunnen beletten, zulks onvermydelyk noodig geoordeeld wordende.
11. De na by gelegen gebouwen, huizen en goederen, voornamelyk die, welke door den wind het meest aan den brand zyn blootgesteld, zal men, zoo veel moge-

lyk trachten te bewaren door de zelve nat te houden, met natte zeilen te dekken als anderzins. Ten dien einde zullen de gene die dusdanige voorwerpen bezitten verpligt zyn de zelve te laten gebruiken, mits vergoeding van de schade die daar aan zou toegebracht zyn.

12. De brandhaken mogen by niemand worden gebruikt tot omhalen van daken, gevels, enz., zonder uitdrukkelyk bevel van presente leden van het plaatselyk bestuur, of, by afwezigheid van de zelven, van den brandmeester of eenen der onderbrandmeesters.
13. Er zal niet dan in den uittersten nood, en na dat alvorens het advys van des kundigen zal zyn ingenomen, zoo omtrent de grootheid van het gevaar, als omtrent de mogelykheid der uitvoering, worden overgegaan tot het omverhalen van belendende gebouwen en muren ; daar toe zullen de orders van burgemeester en schepenen benooidigd zyn.
14. Des noodig ook de hulp van metzelaars, timmerlieden en andere des kundigen, zoo als ook van hunne knechts, hoe wel geene geffecteerden aan de blusmiddelen zynde, worden gevorderd, en zullen dezen, zich hier toe dadelyk moeten lanten gebruiken, op eene boete van zes gulden.

P.S. — **Terecht mag hierbij worden opgemerkt dat het «BRAND-REGLEMENT» gangbaar was in gans de provincie Antwerpen.**

H. VAN DE VEN (G.A. Hombeek)

DE NAEYER EN HET ZOMERUUR

Brief van het Gemeentebestuur van Willebroek, aan «Mijnheer de Ortscommandant» (19 mei 1916) :

Wij hebben de eer U te melden dat overeenkomstig de verordening van den heer Generaal-Gouverneur, de leer-gangen in de lagere gemeentescholen voortaan zullen geregeld worden naar den Duitschen Zomertijd. Gelieve nogtans in aanmerking te nemen dat, aangezien de tijd-rekening der fabriek De Naeyer in onze gemeente gansch het familieleven regelt, en de middagpoos in die werkhuizen vastgesteld is van 1 tot 2 ure (Duitschen Zomertijd) de lessen, in den namiddag eene uur later dan gewoonlijk zullen moeten aanvangen.

Bij bevel : De Secretaris, Mertens. De Burgemeester dd. Persoons.

K.D.D. (G.A.Willebroek).

EEN AANPLAKBRIEF UIT 1812

Den Meyer van Brussel, Grave van 't keyserryk, officier van 't legioen van Eere.

Aenmerkende dat eenige kwaed-willige zig toegelaeten hebben van te kappen ende uyt te trekken verscheyde van de boomen t'sedert eenige jaeren geplant op de dyken van de Schip-vaert.

Dat'er gelegentheyd is om hun te vervolgen voor de rechtsbanken ende van hun te doen toepassen de straf-fen uytgesproken door de wetten.

BESLUYT :

De personen die zullen overbrengen de quaed-doenders, die zig zouden toelaeten van af-te-kappen ofte te ontwortelen de boomen, geplant op de dyken van de Vaert, naer hunne condemnatie, zullen voor vergelding ontfangen eene somme van 10 francs.

Hunne naemen zullen verswegen worden.

Het tegenwoordig Besluit zal afgekondigt worden en aengeplackt by alle de Brug-houders en Sasseniers van de Vaert, ende afdruksels zullen toegesonden worden aen de naer by gelege Meyers, met versoek van daer van kennisse te geven aen hunne bediende.

Brussel, 26 Meert 1812.

Charles d'Ursel.

K.D.D. (G.A.Willebroek)

BOUWERS - HERBOUWERS

Op vloeren leeft men.
Zóveel hygiënischer zijn marmervloeren.
Daarom : eis kwaliteitszekerheid !

STANDING DOOR KWALITEIT !

RODAL
P.V.B.A.

VLOERENFABRIEK
VAN NOORD-WEST-BRABANT

MEISELAAN 52
2921 NIEUWENRODE
TEL. (015) 71 13 59 en 71 14 37

met haar 4 afdelingen :

- VLOEREN
- FAIENCE
- CEMENTDALLEN 30/30
- SILEX WASBETON

Vraag steeds RODAL-materialen aan
handelaar en vloerder van uw streek.

VOOR AL UW VERZEKERINGEN

WEND U TOT

A. DE BONDT

BROEKSTRAAT 70
2662 BLAASVELD

RESTAURANT ESPERO

AUG. VAN LANDEGHEMSTRAAT 67
2660 WILLEBROEK
TEL. (031) 86 85 10

Specialiteit :
PEPERSTEAK — MOSSELEN

VERZEKERINGEN

Staf Somers

HOOFDBUREAU :

CLEMENSHOEK 16 - 2638 REET - TEL. (031) 88 20 31

SPECIAAL BUREAU VOOR AUTOVERZEKERINGEN :

ANTWERPSESTRAAT 258 - 2650 BOOM - TEL. (031) 88 40 48

Laat elke maand uw inkomen meer renderen :

Systematisch Sparen op het KB-Spaarspoor

Hebt U al eens nagerekend hoeveel er maandelijks op uw zichtrekening blijft slapen ?

Breng vandaag een bezoek aan uw KB-kantoor en geef opdracht om voortaan elke maand het bedrag dat U bepaalt over te schrijven van uw zichtrekening op uw depositoboekje. Daar brengt uw geld een fikse rente op.

De interesten van uw depositoboekje zijn vrij van belasting tot 15.000 frank per jaar. Bovendien geeft Systematisch Sparen U de mogelijkheid tot woningkrediet tegen gunstvoorwaarden.

Op het KB-Spaarspoor staan vele wegen voor U open.

Termijnrekeningen, kasbons, multibons... Kom eens praten over het KB-Spaarspoor. De KB-mensen nemen graag de tijd om U alle mogelijkheden haarfijn uit te leggen.

KREDIETBANK

Wij nemen graag de tijd voor U.

Het Willebroeks Brouwerijmuseum

ZEER APPARTE SFEER

ALLE DRANKEN

Per groep op afspraak

tel. (031) 86 60 56

ST-THERESIACOLLEGE

Veldstraat 11

2920 KAPELLE-OP-DEN-BOS

Tel. (015) 71 11 94 en 71 13 80

- **Basisschool :** 5e en 6e leerjaar

- **Oude humaniora :** Latijn-Grieks
Latijn-Wiskunde

- **Nieuwe humaniora :** Moderne
Economische
Wetenschappelijke A

Externaat

Half-internaat

Voor een mooie ingerichte keuken

VRAAG EENS PRIJS AAN

ILWA-keukens

- **alle combinatiemogelijkheden**
- **perfekte afwerking**
- **gratis prijsopgave**
- **verdelers over gans België**

TEL. (031) 86 60 25

SCHOOLSTRAAT 9

Ruisbroek-Sauvegarde